

คำนำ

การมีจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และแสดงออกในกานประพฤติปฏิบัติ เช่น การมีวินัยในตนเอง การยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ ความซื่อสัตย์สุจริต การหลีกหนีอบายมุขและสิ่งเสพติด รวมถึงการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมและสังคม ถือเป็นคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป็นปัจจัยสำคัญของบุคลากรภาครัฐตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช ๒๕๔๖ และนโยบายรัฐบาล รวมถึงกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้กำหนดให้บุคลากรภาครัฐจะต้องปฏิบัติงานของแผ่นดินนั้น โดยเป้าหมายสูงสุดคือ “ประโยชน์สุขของประชาชน” ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานในวันข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๕๕๗ ความว่า

“ข้าราชการไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด ระดับไหน มีหน้าที่อย่างไร ล้วนมีส่วนสำคัญอยู่ในงานของแผ่นดินทั้งสิ้น ทุกคนจึงต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มกำลังความสามารถ ด้วยอุดมคติด้วยความเข้มแข็ง เสียสละ และระมัดระวังให้การทุกอย่างในหน้าที่เป็นไปอย่างถูกต้อง เทียงตรงด้วยความระลึกรู้ตัวอยู่เสมอว่า การปฏิบัติตัวปฏิบัติงานของตนมีผลเกี่ยวเนื่องถึงทุกข์ประชาชนตลอดจนความเจริญขึ้น หรือเสื่อมลงของประเทศชาติ”

องค์การบริหารส่วนตำบลบางมะเดื่อ ตระหนักในแนวทางและพระบรมราโชวาทฯ ดังกล่าว จึงได้จัดทำคู่มือคุณธรรม จริยธรรมสำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐขึ้น โดยมีเจตนารมณ์สำคัญในการปลูกฝังและส่งเสริมให้บุคคลเหล่านั้นประพฤติปฏิบัติในกรอบศีลธรรม จรรยาที่ดี

คำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

คุณธรรม จริยธรรม สำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ คือ การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ ผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง หรือระดับสูงให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง โดยการปกครองและบริหารที่ดี

ค่านิยม (Value) หมายถึง ทศนะของคนหรือสังคมที่มีต่อสิ่งของความคิดและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนาเป็นคุณค่าความสุขให้ หรือเป็นความเชื่อที่บุคคลหรือสังคมนั้น ๆ เห็นว่าเป็นสิ่งดีเหมาะแก่การนำไปประพฤติปฏิบัติและเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้เป็นสมาชิกของสังคมยึดถือในการดำเนินชีวิต

คุณธรรม (Virtue) หมายถึง คุณ + ธรรมะ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งรวมสรุปว่คือ สภาพคุณงาม ความดี

คุณธรรม เป็นแนวความคิดที่ดีเป็นตัวบังคับให้ประพฤติดี

๑. สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ

๒. คุณธรรม คือ จริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท หากประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้นั้น

จริยธรรม (Ethics) หมายถึง จริย + ธรรมะ คือความประพฤติที่เป็นธรรมชาติ เกิดจากคุณธรรมในตัวเองก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม รวมสรุปว่คือ ข้อควรประพฤติปฏิบัติ

จริยธรรม (Ethics) ความเป็นผู้มีจิตใจสะอาด บริสุทธิ์ เสียสละ หรือประพฤติดีงาม

๑. ประมวลกฎหมายที่กลุ่มชนหรือสังคมหนึ่ง ๆ ยอมรับเป็นแนวควบคุมความประพฤติ เพื่อแยกแยะให้เห็นว่าอะไรควรหรือไปกันได้กับการบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

๒. ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วย ความประพฤติ และการครองชีวิต ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร

๓. กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์เอง ได้แก่ ความเป็นผู้มีปัญญา และเหตุผลหรือปรัชญาญาณ ทำใ้มนุษย์มีมีโนธรรมและ รู้จักไตร่ตรองแยกแยะความดี - ความชั่ว, ถูก - ผิด, ควร - ไม่ควร, เป็นการควบคุมตัวเอง และเป็นการควบคุมกันเองในกลุ่ม หรือเป็นศีลธรรมเฉพาะกลุ่ม

ศีลธรรม (Moral) หมายถึง ความประพฤติที่ดีที่ชอบ หรือธรรมในระดับศีล หรือกรอบปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับความรู้สึกรับผิดชอบบริสุทธิ์ เกี่ยวกับจิตใจ หรือหลักความประพฤติที่ดีสำหรับบุคคลพึงปฏิบัติ

จรรยาในการปฏิบัติงาน (Work Ethics) หมายถึง คุณความดีที่บุคคลทำงานยึดเป็นข้อปฏิบัติโดยกฎหมายใช้เป็นสิ่งบังคับบุคคลทั่วไป ส่วนผู้ประกอบอาชีพควรมีมาตรฐานคุณธรรม และจริยธรรม (Code of Ethics) เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพว่าควรปฏิบัติหน้าที่อย่างไรจึงมีประสิทธิภาพสูงสุด ควรดำรงตนในสังคมอย่างไรจึงมีความเหมาะสม เพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติภูมิแห่งอาชีพ

จรรยาข้าราชการ พัฒนามาจากรากฐานค่านิยมหลักที่บุคคลภาครัฐยึดถือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังในราชการ และส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับจริยธรรม คุณธรรม หรืออุดมการณ์ซึ่งเป็นหลักสากลที่มวลมนุษยโลกเห็นว่าดีงามและสำคัญ

แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการและ บุคลากรภาครัฐองค์การบริหารส่วนตำบลบางมะเดื่อ

คุณธรรม

ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างต้องมีจิตสำนึกที่ดีและความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ เสียสละ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยต้องวางตน ดังนี้

๑. อุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และเต็มกำลังความสามารถที่มีอยู่ ในกรณีที่จำเป็นต้องไปปฏิบัติงานอื่นของรัฐด้วยจะต้องไม่ทำให้งานในหน้าที่เสียหาย

๒. ละเว้นจากการกระทำทั้งปวงที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อตำแหน่งหน้าที่ของตน หรือของข้าราชการ พนักงานราชการและลูกจ้างอื่น ไม่ก้าวล่วงหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการอื่นโดยมิชอบ

๓. การใช้ดุลพินิจและตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องกระทำด้วยความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ตามวิชาชีพ ตรงไปตรงมา ปราศจากอคติส่วนตน ตามข้อมูลพยานหลักฐานและความเหมาะสมของแต่ละกรณี

๔. เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ต้องรีบแก้ไขให้ถูกต้อง และแจ้งให้หัวหน้าส่วนราชการทราบโดยพลัน

๕. เมื่อมีการตรวจสอบของหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบตามกฎหมายหรือประชาชน ต้องไม่ขัดขวาง ต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบตามกฎหมายหรือประชาชนในการตรวจสอบ โดยให้ข้อมูลที่เป็นจริงและครบถ้วน เมื่อได้รับคำร้องขอในการตรวจสอบ

๖. ไม่สั่งราชการด้วยวาจาในเรื่องที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราชการ ในกรณีที่สั่งราชการด้วยวาจาในเรื่องดังกล่าวให้ผู้ได้บังคับบัญชาบันทึกเรื่องเป็นลายลักษณ์อักษรตามคำสั่งเพื่อให้ผู้สั่งพิจารณาสั่งการต่อไป

ด้านจริยธรรม

ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างองค์การบริหารส่วนตำบลบางมะเดื่อ ต้องยึดมั่นในจริยธรรมและยืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรมโดยต้องวางตน ดังนี้

๑. ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมอย่างตรงไปตรงมา และไม่กระทำการเลียงประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน ในกรณีที่มีข้อสงสัยหรือมีผู้ทักท้วงว่าการกระทำใดของตนอาจขัดประมวลจริยธรรมข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างนั้นต้องไม่กระทำการดังกล่าวหรือหากกำลังกระทำการดังกล่าว ต้องหยุดการทำการ และส่งเรื่องให้คณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยว่าการกระทำนั้น ๆ ขัดประมวลจริยธรรม ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างจะกระทำการมิได้

๒. เมื่อรู้หรือพบเห็นการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้าง มีหน้าที่ต้องรายงานการฝ่าฝืนดังกล่าวพร้อมทั้งพยานหลักฐาน (หากมี) ต่อหัวหน้าส่วนราชการและ หรือคณะกรรมการจริยธรรมโดยพลัน ในกรณีที่หัวหน้าส่วนราชการเป็นผู้ฝ่าฝืนจริยธรรมต้องรายงานต่อปลัดกระทรวง หรือผู้บังคับบัญชาเหนือชั้นขึ้นไปของหัวหน้าส่วนราชการนั้น แล้วแต่กรณี และหรือคณะกรรมการจริยธรรม

๓. ต้องรายงานการดำรงตำแหน่งทั้งที่ได้รับค่าตอบแทนและไม่ได้รับค่าตอบแทนในนิติบุคคลซึ่งมิใช่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานอื่นของรัฐ และกิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ ต่อหัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการจริยธรรมในกรณีการดำรงตำแหน่งนั้น ๆ อาจขัดแย้งกับการปฏิบัติหน้าที่หรืออาจทำให้การปฏิบัติหน้าที่เสียหาย

๔. ในกรณีที่ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างเข้าร่วมประชุมและพบว่ามีกรกระทำซึ่งมีลักษณะตาม ข้อ ๒ (ด้านจริยธรรม) หรือมีการเสนอเรื่องอื่น ซึ่งมีลักษณะตาม ข้อ ๒ ดังกล่าวผ่านตน ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างผู้นั้นมีหน้าที่ต้องคัดค้านการกระทำ ดังกล่าว และบันทึกการคัดค้านของตนไว้ในรายงานการประชุมหรือในเรื่องนั้นแล้วแต่กรณี

ด้านผลประโยชน์ทับซ้อน

ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างองค์การบริหารส่วนตำบลบางมะเดื่อต้องแยกเรื่องส่วนตัวออกจากตำแหน่งหน้าที่ และยึดถือประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเหนือการประโยชน์ส่วนตน โดยต้องวางตน ดังนี้

๑. ไม่นำความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ตนมีต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง พรรคพวก เพื่อนฝูงหรือผู้มีบุญคุณส่วนตัว มาประกอบการใช้ดุลยพินิจให้เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลนั้น ๆ หรือปฏิบัติต่อบุคคลนั้นต่างจากบุคคลอื่นเพราะความชอบหรือความชัง

๒. ไม่ใช้เวลาราชการ เงิน ทรัพย์สิน บุคลากร บริการ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของทางราชการไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตนเองหรือผู้อื่น เว้นเสียแต่ได้รับอนุญาตโดยชอบด้วยกฎหมาย

๓. ไม่กระทำการใด หรือดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติการใดในฐานะส่วนตัว ซึ่งก่อให้เกิดความเคลือบแคลงหรือสงสัยว่าจะขัดกับประโยชน์ส่วนรวมที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน้าที่ ในกรณีมีความเคลือบแคลงหรือสงสัยให้ข้าราชการผู้นั้นยุติการกระทำดังกล่าวไว้ก่อน แล้วแจ้งให้ผู้บังคับบัญชา หัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการจริยธรรมพิจารณา เมื่อคณะกรรมการจริยธรรมวินิจฉัยเป็นประการใดแล้วจึงปฏิบัติตามนั้น

๔. การปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบในหน่วยงานโดยตรงหรือหน้าที่อื่นในราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานของรัฐ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างต้องยึดถือประโยชน์ของทางราชการเป็นหลัก ในกรณีที่มีความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ของทางราชการ หรือประโยชน์ส่วนรวมกับประโยชน์ส่วนตนหรือกลุ่ม อันจำเป็นต้องวินิจฉัยหรือชี้ขาด ต้องยึดประโยชน์ทางราชการและประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

ด้านประโยชน์ทับซ้อนโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่

ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างองค์การบริหารส่วนตำบลบางมะเดื่อ ต้องละเว้นจากการแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่และไม่กระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนละประโยชน์ส่วนรวม โดยต้องวางตน ดังนี้

๑. ไม่เรียกรับ หรือยอมจะรับ หรือยอมให้ผู้อื่นเรียกรับหรือยอมจะรับซึ่งของขวัญแทนตนหรือญาติของตน ไม่ว่าก่อนหรือหลังดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ก็ตาม เว้นแต่เป็นการให้โดยจรรยาหรือเป็นการให้ตามประเพณี หรือให้แก่บุคคลทั่วไป

๒. ไม่ใช่ตำแหน่ง หรือกระทำการที่เป็นคุณ หรือเป็นโทษแก่บุคคลใด เพราะมีอคติ

๓. ไม่เสนอ หรืออนุมัติโครงการ การดำเนินการ หรือการดำเนินการหรือสัญญา ซึ่งตนเองหรือบุคคลอื่นจะได้ประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน

ด้านกฎหมาย

ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างองค์การบริหารส่วนตำบลบางมะเดื่อต้องเคารพและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างตรงไปตรงมา โดยต้องวางตน ดังนี้

๑. ไม่ละเมิดรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎ ข้อบังคับหรือมติคณะรัฐมนตรีที่ชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีมีข้อสงสัยหรือมีข้อทักท้วงว่าการกระทำไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือมติคณะรัฐมนตรีที่ชอบด้วยกฎหมาย ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างต้องแจ้งให้หัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการจริยธรรมพิจารณา และจะดำเนินการต่อไปได้ต่อเมื่อได้ข้อยุติจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่แล้ว

๒. ในกรณีให้เห็นว่าคำสั่งผู้บังคับบัญชา หรือการดำเนินการใดที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต้องทำการทักท้วงเป็นลายลักษณ์อักษรไว้

๓. ไม่กระทำการที่เป็นการเลียงกฎหมาย ใช้หรือแนะนำให้ใช้ช่องว่างของกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่น และต้องเร่งแก้ไขช่องว่างดังกล่าวโดยเร็ว

๔. ไม่ยอมให้บุคคลอื่นอาศัยชื่อตนเองถือครองทรัพย์สินสิทธิหรือประโยชน์อื่นใดแทนบุคคลอื่นอันเป็นการเลียงกฎหมาย หรือใช้ชื่อบุคคลอื่นถือครองสิ่งดังกล่าวแทนตนเพื่อปกปิดทรัพย์สินของตน

๕. เมื่อทราบว่าการละเมิด หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในส่วนราชการของตน หัวหน้าส่วนราชการต้องดำเนินการที่จำเป็น เพื่อให้เกิดการเคารพกฎหมายขึ้นโดยเร็ว

การส่งเสริมค่านิยมในการปฏิบัติราชการของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ

ค่านิยมสร้างสรรค์ของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ

เป็นคุณธรรมประจำใจที่เจ้าหน้าที่ของรัฐพึงยึดถือเพื่อให้การปฏิบัติงานภาครัฐบังเกิดผลตามแนวทางของการบริหารภาครัฐแนวใหม่ที่มีมุ่งสร้างคุณประโยชน์สูงสุดให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ

๑. กล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง
๒. ซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบ
๓. โปร่งใส ตรวจสอบได้
๔. ไม่เลือกปฏิบัติ
๕. มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

กล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง (Moral Courage)

- ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม
- เสียสละ

- ยึดหลักวิชาและจรรยาวิชาชีพ
- ไม่นโอนอ่อนตามอิทธิพลใด ๆ

ซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบ (Integrity and Responsibility)

- ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา
- แยกเรื่องส่วนตัวออกจากหน้าที่การงาน
- มีความรับผิดชอบต่อประชาชน ต่อผลการปฏิบัติงานองค์การ และต่อการพัฒนาปรับปรุงระบบราชการ

โปร่งใส ตรวจสอบได้ (Transparency and Accountability)

- ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์การให้มีความโปร่งใส
- มีวิธีการให้ประชาชนตรวจสอบได้
- เปิดเผยข้อมูลข่าวสารภายในขอบเขตของกฎหมาย

ไม่เลือกปฏิบัติ (Nondiscrimination)

- บริการประชาชนด้วยความเสมอภาคเน้นความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด ถูกต้อง
- ปฏิบัติต่อผู้มารับบริการด้วยความมีน้ำใจ เมตตา เอื้อเฟื้อ

มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน (Result Orientation)

- ทำงานให้แล้วเสร็จตามกำหนด เกิดผลดีแก่หน่วยงานและส่วนรวม
- ใช้ทรัพยากรของทางราชการให้คุ้มค่าเสมือนหนึ่งการใช้ทรัพยากรของตนเอง
- เน้นการทำงานโดยยึดผลลัพธ์เป็นหลัก มีการวัดผลลัพธ์และค่าใช้จ่าย

แนวทางการพัฒนาข้าราชการและบุคลากรภาครัฐตามค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ

๑. ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เราเกิดมาบนผืนแผ่นดินไทยที่อุดมสมบูรณ์และมั่งคั่ง อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขที่อุทิศให้แก่ประชาชนอันเป็นที่รัก มีศาสนาพุทธซึ่งเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจ และมีธงชาติที่ป่าวประกาศถึงสัญชาติของเรา

๒. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม

การที่เราเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยของเราให้เข้ากับคนอื่นหรือทัศนคติไปในทางที่ดีนั้นจะทำให้เราได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละมุมมอง ซึ่งจะทำให้ข้อขัดแย้งและปัญหายุติลง

๓. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์

บุญคุณของบุพการีนั้นใหญ่หลวงนัก รวมถึงผู้ปกครองและคุณครูบาอาจารย์ที่ให้การศึกษาดังแต่เล็กจนโต ซึ่งจะทำให้เราเติบโตเป็นคนที่ดีในสังคม ดังนั้น เราควรตอบแทนบุญคุณของทุกท่าน โดยประพฤติตัวเป็นคนดี เช่น การเคารพหรือปฏิบัติตามกฎระเบียบที่มีอยู่ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

๔. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม

การดำรงชีวิตประจำวันนั้น จำเป็นต้องใช้ความรู้อยู่ตลอดเวลา ณ ปัจจุบันโลกเปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้น การใฝ่หาความรู้เพื่อให้ทันโลกภายนอกที่หมุนอยู่ตลอดเวลา จึงมีความสำคัญยิ่ง

๕. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม

ประชาชนชาวไทยต้องภาคภูมิใจกับประเพณี ศิลปะอันงดงามและวัฒนธรรมดั้งเดิม ปัจจุบันวัฒนธรรมตะวันตกถาโถมเข้ามาและมีอิทธิพลครอบงำส่งผลให้ประเพณีอันงดงามนั้นถดถอยลง ด้วยเหตุผลนี้ เราควรที่จะเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของชาติไทย

๖. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เพื่อแม่และแบ่งปัน

การที่เราให้โดยไม่หวังผลตอบแทนนั้นเป็นสิ่งที่ประเสริฐ การทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความหวังดี ถึงแม้ว่าผลลัพธ์ที่เราจะได้คือความสุขเพียงเล็กน้อย แต่เราก็จะได้มิตรสัมพันธ์ที่ดี

๗. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง

การเป็นประชาธิปไตยนั้นมาจากระบบการบริหารอำนาจรัฐจากเสียงข้างมากของพลเมือง การตระหนักและเข้าใจเกี่ยวกับหลักดังกล่าวจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข

๘. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่

ทุกวันนี้เรามักจะเห็นผู้คนแตกแยก หรือไม่ให้ความเคารพกันและกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการที่ไม่มีระเบียบวินัยในสังคม ดังนั้น จุดเริ่มต้นจะต้องมาจากตัวเรา การยึดมั่นในระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย และเคารพผู้ใหญ่ และสิ่งเหล่านี้จะเป็นต้นแบบให้อีกหลาย ๆ คน เพื่อที่จะทำให้สังคมไทยนั้นเจริญ

๙. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สติเป็นสิ่งที่เราควรตระหนักอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะได้ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีที่สุด รวมถึงการคิดทบทวนให้รอบคอบ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน ผลลัพธ์ที่ได้ย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จ

๑๐. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การดำรงชีพเป็นปัจจัยหนึ่งที่ควรตระหนักอยู่ตลอดเวลา ดังหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย โดยให้ยึดหลัก ๓ ห่วง + ๒ เงื่อนไข (พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี + ความรู้และคุณธรรม)

๑๑. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลสมีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา

การมีร่างกายและจิตใจอันเข้มแข็งและแน่วแน่ ย่อมทำให้สามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ รวมไปถึงการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นคนดี ส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาไปสู่สังคมที่น่าอยู่

๑๒. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

ในการดำเนินการสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น จะต้องยึดหลักผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ มิใช่เพื่อนส่วนตน แต่เพียงผู้เดียว

คุณธรรม ๙ ประการ ตามพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

๑. ความ پاکเพียรอดทน

ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์นั้น คือ ความเพียรที่จำกัดความเสียให้หมดไปและระวังป้องกันมิให้เกิดขึ้นใหม่อย่างหนึ่ง กับความเพียรที่จะสร้างความดีความเจริญให้เกิดขึ้นและระวังรักษามิให้เสื่อมสลายไปอย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้เป็นอุปการะอย่างสำคัญแก่การปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะได้ตั้งตนตั้งอยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขที่จะบังเกิดขึ้น พร้อมทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม ประเทศชาติของเราก็จะสามารถรักษาความเป็นปึกคึกมั่นคง พร้อมกับพัฒนาให้เจริญรุดหน้าไปได้ดังปรารถนา (พระราชดำรัส พระราชทานในวโรกาสเสด็จออกมหาสมาคม เนื่องในงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ณ ท้องสนามหลวง วันอาทิตย์ ที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙)

๒. การเสริมสร้างคนดี

ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความเป็นปกติสุขเรียบร้อยจึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากอยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้(พระบรมราโชวาท พระราชทานในงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ จังหวัดชลบุรี วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒)

๓. การรู้จักสามัคคี

สามัคคี ก็คือการเห็นแก่บ้านเมืองและช่วยกันทุกวิถีทางเพื่อที่จะสร้างบ้านเมืองให้เข้มแข็ง ด้วยการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และไม่ทำงานของกันและกัน มีเรื่องอะไรให้พูดปรองดองกัน อย่าเรื่องใครเรื่องมัน และ

ทำงานก็ทำอย่างตรงไปตรงมา นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม (พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีประดับยศตำรวจ
ชั้นนายพล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๙)

๔. การมีน้ำใจ

สังคมใดก็ตาม ถ้ามีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ด้วยความมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยไมตรี
จิตมิตรภาพ มีความร่มเย็นเป็นสุข น่าอยู่ (พระราชดำรัส พระราชทานเพื่ออัญเชิญลงพิมพ์ในนิตยสารที่ระลึกครบ
๓๖ ปี ของสโมสรไลออนส์แห่งประเทศไทยฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์ วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๘)

๕. การใฝ่ประหยัด

ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นเริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ การมีกินมีใช้ของ
ประชาชนก่อนด้วยวิธีการประหยัด ระวังรัดกุม แต่ถูกต้องตามหลักวิชา (พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธี
พระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวันศุกร์ที่ ๑๙
กรกฎาคม ๒๕๑๙)

๖. ความซื่อสัตย์สุจริต

การที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น นอกจากความรู้และความสามารถแล้ว ยังต้องเป็นผู้
ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และการตั้งตนไว้ในทางที่ชอบที่ควรสมเกียรติด้วย (พระบรมราโชวาท
พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร และอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวันศุกร์ที่ ๑๙
กรกฎาคม ๒๕๑๙)

๗. เศรษฐกิจพอเพียง

ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน
ปณิธานจุดมุ่งหมายในแง่นี้ในทางนี้เองที่จะให้ไทยพออยู่พอกิน ไม่ใช่รุ่งเรืองอย่างอด ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดี
กินดีพอสมควร ขอย้ำ พอสมควร พออยู่ พอกิน มีความสงบ (พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะผู้แทนสมาคม
องค์การเกี่ยวกับศาสนา ครู นักเรียน โรงเรียนต่าง ๆ นักศึกษา มหาวิทยาลัย ในโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
ถวายพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันพุธที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗)

๘. การเรียบง่ายไม่ตรี

ความพร้อมเพรียงกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่ทุกคนทุกฝ่ายแสดงให้เห็น ทำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงคุณธรรม
ข้อหนึ่งที่อุปถัมภ์และผูกพันคนไทยให้ร่วมกันเป็นเอกภาพ สามารถบำรุงรักษาชาติให้มั่นคง เป็นอิสระยั่งยืนมาช้านาน
คุณธรรมข้อนั้นคือ ไมตรี ความมีเมตตา กว้างดี ให้อภัยและกัน ผู้ที่มีไมตรีต่อกันจะคิดอะไรก็คิดในทาง
สร้างสรรค์ คิดเป็นประโยชน์เกื้อกูลกัน จะพูดอะไรก็ใช้เหตุผลเจรจากัน คือ ความเข้าอกเข้าใจกัน จะทำอะไรก็

ช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความมุ่งมั่นเจริญต่อกัน (พระราชดำรัส พระราชทานในวโรกาส เสด็จฯ ออกมหาเถรสมาคม ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒)

๙. ความหวังดีมีเมตตา

พระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้จะมีหลายนิกาย แต่ก็ยึดหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้เหมือนกัน คือ ถือว่าธรรมทั้งหลายทั้งปวงเกิดแต่เหตุ เมื่อมีเหตุก็ต้องมีผลเมื่อสิ้นเหตุ ผลก็บังเกิดขึ้นไม่ได้ ไม่มีสิ่งใดที่อยู่เหนือเหตุและผล นอกจากนั้น ยังต่างถือว่าการแผ่เมตตาสงเคราะห์ อนุเคราะห์เกื้อกูลกัน เป็นกรณียกิจสำคัญในการจรรโลงความสงบสุขของชาวโลก ดังนั้น ถ้าท่านทั้งปวงพร้อมกันปฏิบัติตัวปฏิบัติหน้าที่ ให้ตรงตามหลักธรรมทั้งปวง ด้วยความเมตตาเพื่อแผ่แก่ทุกคน ก็จะเป็นเครื่องชักนำให้คนทั้งหลายมีโอกาสพิจารณาความจริงตามเหตุผลมากยิ่งขึ้นและเกิดความสุขสงบสุข ปกแผ่กว้างขวางยิ่งขึ้นไปในโลก (พระราชดำรัส พระราชทานเพื่ออัญเชิญไปอ่านในงานวันฉลอง ๒๕ ปี ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ณ สำนักงานใหญ่กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙)

หลักธรรมคำสอนของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

การงานคือการปฏิบัติธรรม
อันการงาน คือคุณค่า ของมนุษย์
ของมีเกียรติ สูงสุด อย่าสงสัย
ถ้าสนุก ด้วยการทำงาน เบิกบานใจ
ไม่เท่าไร ได้รู้ธรรม ฉ่ำซึ่งจริง

เพราะการงาน เป็นตัวการ ประพฤติธรรม
กุศลกรรม กล้าปณมา มีค่ายิ่ง
ถ้าจะเปรียบ ก็เปรียบคน ฉลาดยิ่ง
นัดเดียววิ่ง เกือบนก หลายพกมา

คือการงาน นั้นต้องทำ ด้วยสติ
มีสมาธิ ขันติ มีอุตสาหะ
มีสัจจะ มีทมะ มีปัญญา
มีศรัทธา และกล้าหาญ รักรงานจริง

อิทธิบาท ๔ กับการทำงาน

๑. ฉันทะ คือ ความรักงาน – พอใจกับงานที่ทำอยู่
๒. วิริยะ คือ ขยันหมั่นเพียรกับงาน
๓. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน
๔. วิมังสา คือ การพินิจพิเคราะห์ หรือ ความเข้าใจทำ

ฉันทะ : ความรักงาน – พอใจกับงานที่ทำอยู่

อันดับแรกสำรวจตนเองว่า มีความชอบหรือศรัทธางานด้านใด แล้วมุ่งไปในเส้นทางนั้น อาจเริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันทงานเพื่ออะไร ฉันทมีความสุขหรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เพื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่

วิริยะ : ขยันหมั่นเพียรกับงาน

งานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ ยิ่งคุณขยันเท่าไรผลตอบแทนที่คุณจะได้รับมันก็มีมากเท่านั้น ที่สำคัญความวิริยะจะเกิดขึ้นได้ด้วยความรักในงานจากฉันทะนั้นเอง และความวิริยะไม่ใช่การทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการหมั่นฝึกฝนตนเองต่างหาก

จิตตะ : ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน

จิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลต่องานที่ทำ จิตตะเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่ตามมา ซึ่งในสังคมการทำงานปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นแย่งชิงตำแหน่งกัน และขัดขวางจนลืมนึกไปว่างานที่ตนเองต้องรับผิดชอบนั้นคือสิ่งใดกันแน่ จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่ออกแวกออกไปนอกกลุ่มนอกทาง ดังนั้น เมื่อคุณมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว่เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้

วิมังสา : การพินิจพิเคราะห์ หรือ ความเข้าใจทำ

สุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมังสา แปลว่า การพินิจพิเคราะห์ หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญาด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้

ศิลปะการทำงานให้มีความสุข พระมหาจุฬิชัย วชิรเมธี

หัวข้อทำงานอย่างไรให้มีความสุขเป็นหัวข้อ ซึ่งสามารถแบ่งได้ ดังนี้

๑. **ทำงานที่ใจรัก** เพราะถ้าเราทำงานที่ใจรักทุก ๆ วัน จะเป็นวันแห่งความสุข เราไม่ต้องรอว่าความสุขจะมาถึงเราวันเสาร์-อาทิตย์ แต่ทุกวันที่เราทำงานจะเป็นวันแห่งความสุขของเราเพราะว่าเราทำด้วยความรัก

๒. ทำงานทุกชิ้นให้เต็มที่ให้ดี เพราะเมื่อเราสร้างงาน งานจะย้อนกลับมาสร้างคน งานคือเวทีแสดงออกซึ่งศักยภาพในการทำงานของเราทุกครั้งที่เราทำงานให้เต็มที่และทำอย่างดีที่สุด คนจะเห็นคุณค่าของเรา ว่ามีมากน้อยเพียงไร ดังนั้น เมื่อเราตั้งใจสร้างงาน งาน ๑ ชิ้น ก็จะย้อนกลับมาสร้างคน

๓. ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส เพราะเมื่อเราทำงานด้วยความสุจริตก็ไม่ต้องมานั่งระแวงภัยที่จะตามมาในอนาคตซึ่งเกิดจากการตามจับผิด โดยหน่วยงานของทางการต่าง ๆ ถ้าเราทำวันนี้ให้ถูกต้องก็ไม่ต้องมานั่งกังวลว่าวันวานมันจะผิด

๔. เป็นนักประสานสิบทิศ อย่ามัวแต่ทำงานจนหลงลืมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ไม่มีใครเก่งอยู่ได้คนเดียวแท้จริงแล้วเราจะต้องอาศัยผู้ร่วมงานจากทุกฝ่ายอยู่เสมอ ดังนั้น อย่ามัวแต่ทำงานแต่จงทำคนด้วย เพื่อก่อให้เกิดสภาวะงานก็สำเร็จ ชีวิตก็รื่นรมย์ คนก็สำราญ งานก็สำเร็จ ใครทำงานได้อย่างนี้ คน ๆ นั้นจะเป็นคนที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน กล่าวได้ว่า งานสำเร็จชีวิตก็รื่นรมย์